

LOGOPEDAGOGIJA KAO ODGOVOR NA ODGOJNO-OBRAZOVNE IZAZOVE ODGOJNO-OBRAZOVNIH USTANOVA

Sažetak

U radu se promišlja o tome kako logopedagogija, odnosno logoterapija u odgoju i obrazovanju, može pomoći učenicima shvatiti da nisu nemoćni pred odgojno-obrazovnim izazovima, nego da imaju mogućnost izbora u donošenju odluka, odgovornost, da ih život poziva da u svakoj životnoj situaciji mogu pronaći smisao, te da budu sukreatori promjena. Cilj je ovog rada prikazati participativno akcijsko istraživanje provedeno u Ekonomskoj, trgovačkoj i ugostiteljskoj školi. U participativnome akcijskom istraživanju učenici su zajedno s voditeljicom istraživanja odabrali temu istraživanja (prevencija zlouporabe sredstava ovisnosti) i metodu istraživanja (*photovoice*). Odgovornost učenika bila je pripremiti fotografije koje su učenicima bile poticaj za dijalog o temi istraživanja. Participativno akcijsko istraživanje provedeno je u fokus-grupi od osam učenika/ca maturanata različitih zanimanja i u njoj se raspravljalo o uzrocima, posljedicama zlouporabe sredstava ovisnosti i osmišljavanju mogućnosti donošenja smislenih odluka iz područja preventivnih aktivnosti. Rezultati pokazuju da su učenici kao uzroke zlouporabe sredstava ovisnosti naveli: pritisak vršnjaka, emocionalne poteškoće ili poteškoće iz područja mentalnog zdravlja, nasilje u obitelji, znatiželju. Kao posljedice zlouporabe sredstava ovisnosti su naveli: zdravstvene poteškoće, tjelesne ozljede ili invalidnost, smrtni ishod, razaranje obitelji/veze, nasilje u obitelji, gubitak dobrih odnosa s obitelji, materijalna šteta, kaznena djela, postupanje policije. Kao prijedlog za akciju – promjenu učenici su u kritičkom promišljanju i međusobnom dijalogu s ostalim učenicima fokus-grupe i u dijalogu s voditeljicom istraživanja predložili da bi im pomoglo da u pedagoškim radionicama s vršnjacima iz drugih razreda razgovaraju o temi koja ih interesira (mentalno zdravlje, samopouzdanje i samopoštovanje), podrška u zajednici, osobna odgovornost, komunikacija. Ovim istraživanjem učenicima se dala mogućnost da se njihov glas čuje pri donošenju promjena u obrazovnim sadržajima iz područja preventivnih aktivnosti. Stavljanjem učenika u poziciju sukreatora otvaramo vrata logopedagogiji kao odgovoru na odgojno-obrazovne izazove.

Ključne riječi: donošenje odluka, sukreator, *photovoice*

1. Uvod

Odgojno-obrazovne ustanove susreću se u svojem radu s brojnim odgojno-obrazovnim izazovima. Izazovi se za učenike umnožavaju (Ilišin, Spajić Vrkaš, 2017). Od kada je proglašena pandemija bolesti COVID-19, odgojno-obrazovne ustanove u svojem se radu susreću se s brojnim odgojno-obrazovnim izazovima. Neki su od njih promjena paradigme poučavanja od tradicionalnoga učioničkog

poučavanja licem u lice *online* nastavom putem digitalnih obrazovnih platformi (Decuypere i sur., 2021). Uz to, nailazimo na višu razinu samostalnosti i discipline učenika nego pri sudjelovanju u nastavi u školi (Kolak i sur., 2021). U brojnim istraživanjima izazovima iz područja preventivnih aktivnosti smatraju se izazovi iz područja upravljanja vremenom i mentalnog zdravlja (Alhasani i sur., 2022), razvijanje neželjenih oblika ponašanja poput zlouporabe sredstava ovisnosti (Ignaszewski, 2021; Layman, 2022). Također su prisutni izazovi socijalne, fizičke izolacije, nedostatak društvene povezanosti (Decuypere i sur., 2021), pitanje smisla života (Brassai i sur., 2011). Autori Jong i sur. ističu da je lakše suočiti se s kriznim i životnim izazovima ako se ima jasan cilj ili smisao u životu (Jong i sur., 2020). Smisao života ima protektivnu ulogu u odnosu na rizično ponašanje adolescenata (Brassai, 2011). Kao odgovor na brojne odgojno-obrazovne izazove potrebno je preispitivanje odgojno-obrazovnih sadržaja i stvaranje novih ideja. U radu se promišlja o tome kako logopedagogija, odnosno logoterapija u odgoju i obrazovanju, može pomoći učenicima shvatiti da nisu nemoćni pred odgojno-obrazovnim izazovima, nego da imaju mogućnost izbora, da ih život poziva da u svakoj životnoj situaciji mogu pronaći smisao, te da budu odgovorni za izbore koje su donijeli (Plaza Leutar, 2020). Učenici su pozvani da budu aktivni sukreatori promjena, što je osim u diskursu logopedagogije, odnosno logoterapije u odgoju i obrazovanju i u diskursu Freierove kritičke pedagogije (Freire, 2002).

2. Logopedagogija kao odgovor na odgojno-obrazovne izazove odgojno-obrazovnih ustanova

2.1. Terminološko određenje logopedagogije

Pojam logopedagogija (njem. *Logopädagogik*) prvi je put upotrijebila Elisabeth Hinterholzer. On ne označava znanstvenu granu pedagogije nego terminološki određuje sintagmu logoterapija u odgoju i obrazovanju (Velički, Velički, 2018). Kako logopedagogija može dati odgovor na odgojno-obrazovne izazove odgojno-obrazovnih ustanova? U nacionalnom znanstvenom korpusu provedeno je istraživanje u kojem se ispitala povezanost logopedagoške edukacije učitelja s povećanjem profesionalnog identiteta učitelja i smisla učiteljskog poziva učitelja, a time i na životni smisao i životno zadovoljstvo učitelja (Pahljina, 2019). U izvannacionalnom znanstvenom korpusu provedeno je istraživanje koje je pokazalo da se oslanjanjem na logopedagoške metode i logoterapijska načela može znatno unaprijediti umjetničko obrazovanje i učiniti zanimljivim studentima (Drljača, 2020). Logoterapija je treća bečka psihoterapijska škola i utemeljio ju je dr. Viktor Emil Frankl (1905. – 1997.). Naziv logoterapija dolazi

od grčke riječ *logos* (grčki *λόγος*) što znači ‘smisao’, a logoterapija je „liječenje smislom“. Život ima smisla bez obzira na okolnosti, situacije. Logoterapija, između ostalog, podupire aktivan pristup osobe u životu, odgovornost, životni stil temeljen na vrijednostima. Frankl tvrdi da život ima smisla i u najtežim situacijama i životnim okolnostima. Prema Franklu, osnovni je pokretač ljudskog života njegova potraga za smislom. Pitanje smisla i vrijednosti nužna su pitanja u odgoju, a osim otkrivanja smisla i vrijednosti, djecu treba upućivati na to da su pozvani biti sukreatori svijeta i društvene stvarnosti u kojoj se nalaze (Velički, Velički, 2018; Frankl, 2015), te da kritički promišljaju, da imaju izbor u donošenju odluka i da su za njih odgovorni (Frankl, 2015). Logoterapija uočava potrebu preventivnog djelovanja kroz odgoj ostvarivanjem što više vrednota, tj. pronalaženjem što više smislova u svojem životu. Frankl govori o trima vrednotama: vrednote stvaranja, vrednote doživljaja i vrednote zauzimanja stava. U vrednotama zauzimanja stava čovjek pred brojnim životnim izazovima nije nemoćan, nije potpuno neslobodan i još uvijek mu život nije besmislen jer u svakom životnom trenutku i situaciji ima slobodu izbora – donijeti odluku kakav će stav u pojedinoj situaciji zauzeti. Odgoj također uključuje sve situacije kad učenik treba donositi odluke. Autorice Plaza Leutar i Filipović ističu novi aspekt istraživanja u odgojno-obrazovnom djelovanju. Autorice raspravljaju o rezultatima istraživanja u perspektivi logopedagogije. U svojem istraživanju autorice analiziraju i kompariraju neopravdane izostanke učenika s nastave u javnim i katoličkim gimnazijama u Hrvatskoj (Plaza Leutar, Filipović, 2022). Učenik se želi sa starijom osobom (roditeljem, odgojateljem) upustiti u dijalog, bez osjećaja da je starija osoba nedodirljiva (Štengl, 2005).

2.2. Kritička pedagogija

Kroz diskurs Freierove kritičke pedagogije učenik ima aktivnu ulogu, on je sukreator promjena kroz dijalog s donositeljima odluka (Freire, 2002). Upravo kontekst u kojem postoje traumatska iskustva (pandemija i njezine posljedice) može postati odskočna daska za dijalektičko i kritičko uključivanje učenika i nastavnika kroz diskurs kritičke pedagogije kako bi nastavnici i učenici postali oni koji prepoznaju i transformiraju odnos moći (osobito povezan s konstrukcijom znanja) i tradicionalne obrazovne prakse u odgojno-obrazovnim ustanovama. Kritička pedagogija postavlja učenike kao one koji mogu preispitivati, istraživati i kritizirati obrazovne norme u odnosu na njihova iskustva; preispituje tradicionalne obrazovne prakse u kojima su učenici pasivni primatelji za prijenos znanja od nastavnika. Kritička pedagogija postavlja učenike kao kritične građane koji mogu postati pokretači promjena – aktivni sukreatori promjena (Zembylas, 2013).

2.3. Participativno akcijsko istraživanje

Participacija mladih doprinosi demokratizaciji društva, stavlja mlade u poziciju aktivnih, a ne pasivnih građanina, koji su uključeni u donošenje odluka bitnih za njih (Checkoway, 2011), planiranju programa koje sami biraju (Checkoway, Gutierrez, 2008). U participativnome akcijskom istraživanju nalazi istraživanja postaju polazište za planove, ideje, strategije i akcije za pokretanje društvenih promjena (Roholt 2011). Za aktivnu participaciju mladih u donošenju promjena u zajednici prikladna je istraživačka metoda *photovoice* (Wang, 2008).

2.4. Metodologija istraživanja

2.4.1. Sudionici

Prije provođenja istraživanja, voditeljica istraživanja (pedagoginja škole) predstavila je ravnateljici škole istraživački problem i metodologiju istraživanja, te zatražila suglasnost za njegovu provedbu. Nakon što je ravnateljica škole odobrila provođenje istraživanja u Ekonomskoj, trgovačkoj i ugostiteljskoj školi voditeljica istraživanja predstavila ga je učenicima jednoga maturalnog razreda. Sudjelovanje u istraživanju bilo je na dobrovoljnoj i anonimnoj bazi i odazvalo mu se osmero maturanata različitih strukovnih programa: pet učenica i tri učenika.

2.4.2. Postupak

Prije provođenja istraživanja od učenika je zatražen pisani pristanak, a njihovi su roditelji pisanim putem informirani o provođenju istraživanja u skladu s Etičkim kodeksom istraživanja s djecom (Ajduković, Keresteš, 2020). Upoznati su s tim da je sudjelovanje u istraživanju na dobrovoljnoj bazi i da u svakom trenutku mogu odustati ako to žele. Nakon što je voditeljica istraživanja upoznala učenike s pojmom participativno akcijsko istraživanje u kojem je bitno da se njihov glas čuje i da pokrene promjenu, s učenicima je odabrana tema i metoda istraživanja. Voditeljica istraživanja pitala je učenike koju bi temu voljeli istraživati, tj. s kojim se odgojno-obrazovnim izazovima učenici svakodnevno suočavaju. Učenici su odabrali temu istraživanja iz područja preventivnih aktivnosti (zlouporaba sredstava ovisnosti) s podtemama: uzorci, posljedice zlouporabe sredstava ovisnosti i mogućnosti promjene. Također su odabrali metodu istraživanja *photovoice*.

2.4.3. Metoda photovoice

Metodom *photovoice* sudionici dokumentiraju i komuniciraju putem fotografija i riječi o dogovorenoj temi istraživanja, te se ista metoda može primijeniti za postizanje akcije za društvenom promjenom (Kero, 2022). Sudionici izrade fotografije o temi koju su dogovorili zajedno s istraživačem, znaju što fotografije predstavljaju i razumiju zašto su one važne (Tønnessen i sur., 2023).

Zadatak učenika bio je pripremiti fotografije kojima će iznijeti svoja iskustva odgojno-obrazovnih izazova iz područja preventivnih aktivnosti. Dogovoreno je vrijeme od četrnaest dana za pripremu fotografija o određenoj temi koje će biti poticaj za razgovor u fokus-grupi.

2.4.4. Fokus-grupa

Rad s učenicima u fokus-grupi održao se u Ekonomskoj, trgovačkoj i ugostiteljskoj školi u drugom polugodištu školske godine 2022./2023. Svaki je učenik trebao pripremiti dvije fotografije, te su na temelju fotografija koje su pripremili kritički prosudili uzroke, posljedice zlorabe sredstava ovisnosti i odabrali mogućnosti promjene.

2.5. Rezultati

Izjave učenika u skraćenom obliku napisane su *italic* fontom.

Kao **uzroke** izazova iz područja preventivnih aktivnosti, odnosno zlorabe sredstava ovisnosti učenici su naveli: pritisak vršnjaka – radi društva da bi se dokazali; zbog dosade; radi zabave; zbog nekih problema; zbog poteškoća iz područja mentalnog zdravlja; zbog nasilja u obitelji; zbog znatiželje.

Posljedice zlorabe sredstava ovisnosti prema mišljenju učenika su: zdravstvene poteškoće; razaranje obitelji, veze i nasilje u obitelji; gubitak dobrih odnosa s obitelji; materijalna šteta; počinjenje kaznenog djela; dolazak hitne pomoći i policije, invalidnost i najteža posljedica – smrtni ishod.

Kao **mogućnosti promjene** učenici su naveli: potreba održavanja radionica za učenike s temama koje njih interesiraju; vršnjačka podrška, podrška obitelji i bližnjih; važnost osobne odgovornosti; komunikacija s vršnjacima, prijateljima, bližnjima, starijima u obitelji i u školi.

2.5.1.Uzroci

a) Pritisak vršnjaka kao uzrok zlouporabe sredstava ovisnosti

Slika 1. Pritisak vršnjaka kao uzrok zlouporabe sredstava ovisnosti

Ima raznih razloga zašto puše. Neki puše radi društva da bi se dokazali da su dovoljno zreli, neki puše možda tako jer su im roditelji pušači pa oni postanu prvo pasivni pušači, pa onda i oni krenu s tim.

... dokazivanje društvu, da bi bili društveno prihvatljivi.

Možda i misli ta osoba, mislim zna da to nije dobro i sve, ali zbog društva da ne ispadne neprihvaćen.

Znači da će oni misliti da će svi će ih ismijavati jer oni kao svi će probati osim tog nekog i onda će on biti crna ovca.

b) Zbog emocionalnih poteškoća ili poteškoća iz područja mentalnog zdravlja
Učenici navode raznovrsne uzroke zbog kojih osoba počinje s uzimanjem sredstava ovisnosti: od prekida partnerske veze, raznih emocionalnih stanja, kao najlakši način rješavanja svojih problema, te poteškoće iz područja mentalnog zdravlja.

Slika 2. Emocionalne poteškoće kao uzrok uzimanja sredstava ovisnosti

Cura pije jer je prekinula s dečkom.

Možda je u depresiji ili je tužna, pa joj taj alkohol pomaže, a postoji mogućnost iz dosade ili je naviknuta. Ima raznih razloga zašto netko počinje piti.

c) Zbog nasilja u obitelji

Interesantno je da učenici nasilje u obitelji doživljavaju kao uzrok, ali i kao posljedicu uzimanja sredstava ovisnosti.

Ja sam odabrao sliku nasilja u obitelji kao uzroka zašto netko počinje s uzimanjem sredstava ovisnosti. Zato netko može početi uzimati sredstva ovisnosti jer ima problema u obitelji.

d) Zbog znatiželje

Učenici navode znatiželju kao uzrok uzimanja sredstava ovisnosti.

... ili želi probati...

... drugi razlog bi najčešće bio znatiželja...

2.5.2. Posljedice

Posljedice zlorabe sredstava ovisnosti prema mišljenju učenika su: zdravstvene poteškoće, invalidnost i najteža posljedica – smrtni ishod; razaranja obitelji, veze i nasilje u obitelji; gubitak dobrih odnosa s obitelji; materijalna šteta; počinjenje kaznenog djela; intervencija hitne pomoći i policije.

a) Zdravstvene poteškoće, tjelesne ozljede ili invalidnost, smrtni ishod

Kao posljedice uporabe sredstava ovisnosti učenici su naveli razne zdravstvene teškoće, ozljede, invalidnost i, nažalost, smrtni ishod.

Mislim da krajnje posljedice mogu biti oštećenja vitalnih organa.

Može ozlijediti nekoga, može poginuti.

To je bilo prije pet godina. Imam jednog susjeda koji si nakon posla voli otići popit. I on i jedan prijatelj su pijani. Sjeo je za volan i na kraju su u prometnoj nesreći stradali, umrli na licu mjesta.

Slika 3. Zdravstvene poteškoće kao posljedica uzimanja sredstava ovisnosti

b) Razaranje obitelji, veze, nasilje u obitelji, gubitak dobrih odnosa s obitelji

Kao posljedicu uzimanja sredstava ovisnosti učenici navode razaranje obitelji ili veze, gubitak dobrih odnosa u obitelji i nasilje u obitelji.

Razara obitelj, veze i dolazi do nasilja u obitelji.

Može biti da obitelj odbaci osobu koja konzumira sredstva ovisnosti, gubitak dobrih odnosa s obitelji.

c) Materijalna šteta, kaznena djela, postupanje policije

Učenici navode materijalnu štetu, počinjenje kaznenih djela i postupanje policije kao posljedicu konzumacije sredstava ovisnosti.

Slika 4. Postupanje policije kao posljedica uzimanja sredstava ovisnosti

Jedan dečko je vozio tri cure u autu i bio je pod utjecajem alkohola. Skrenuli su s ceste, svi su živi, ali su se zabili u stablo, razbio je auto.

Kao posljedicu uzimanja sredstava ovisnosti ja sam odabrao fotografiju hapšenja zbog počinjenja nekog kaznenog djela.

Pa posljedica može biti da policija vidi maloljetnicu kako pije alkohol na ulici, pa je može i uhititi.

2.5.3. Mogućnosti promjene

Kao **mogućnosti pokretanja promjene** učenici su naveli: potreba održavanja pedagoških radionica za učenike s temama koje njih interesiraju; vršnjačka podrška, podrška obitelji i bližnjih; komunikacija s vršnjacima, prijateljima, bližnjima, starijima u obitelji i u školi.

a) Pedagoške radionice u školi za zainteresirane učenike s temama po njihovu izboru

Učenici su iskazali potrebu održavanja pedagoških radionica u školi o temama koje se tiču njihovih vršnjaka, teme koje bi učenici sami odabrali ovisno o njihovom interesu i u kojima bi mogli međusobno dijeliti iskustva. Voditeljica istraživanja pitala je učenike u fokus-grupi na koji bi način mogla doznati koje teme interesiraju učenike. Učenici su predložili da voditeljica istraživanja provede anonimni *online* anketni upitnik u kojem bi učenike svih razreda škole upoznala s tim da će se održati pedagoške radionice za zainteresirane učenike iz različitih razrednih odjela, a da učenici mogu predložiti teme koje njih interesiraju. Učenici smatraju da bi bilo dobro da na pedagoške radionice dođu učenici koji to žele, ovisno o temi koju će odabrati prema svojem osobnom izboru.

Mislim da bi trebalo više radionica i da učenici pričaju o takvim stvarima.

Mislim da bi se trebali baviti temama izvan škole, ne mora biti vezano uz neko gradivo. Primjerice, da imamo pedagoške radionice, ali ne o ovisnostima, već o drugim temama što se tiče nas vršnjaka.

Općenito nešto da nama bude zanimljivo. Smatram da ima puno raznovrsnih tema koje bi nama bi bile zanimljive.

Ne moraju uvijek isti učenici biti na pedagoškim radionicama. Svakog zanima drugačija tema.

Bilo bi zanimljivije, ljudi bi se upoznivali. Bilo bi više prijateljstava i zajedničkih interesa. Da osjetimo da škola daje nešto nama, pa da mi na isti način vratimo nešto njoj.

To bi nam omogućilo da se bolje upoznamo.

b) Podrška u zajednici

Učenici fokus-grupe smatraju da im podršku mogu dati vršnjaci, obitelj, prijatelji i bližnji.

Pomoći mogu vršnjaci, njegovi prijatelji ili netko bližnji.

Nekim osobama ne možemo pomoći, psihički nisu svjesne toga što rade, ako one ne shvaćaju ozbiljnost te situacije i toga što rade sebi i drugima, naposljetku svojim bližima i obitelji. Neke osobe gledaju da je sve oko njih crno, mislim da im treba neka podrška obitelji, bližnjih koji će im pokazati da nije sve tako crno i da možemo taj mrak pretvoriti u neko svijetlo.

c) Osobna odgovornost

Učenici fokus-grupe prepoznali su da je u konačnici ipak osoba sama odgovorna za sebe i svoje izbore.

Mi kao djeca, možemo saslušati vršnjaka, ali ne mora nam to ući u glavu ako nismo zainteresirani.

Ovisnici si sami sebi u glavi moraju složiti da njima treba pomoć. Ovisnik sam sebi u glavu mora staviti „Ja želim prestati.“. Koliko god bilo teško.

d) Komunikacija s vršnjacima, prijateljima, bližnjima, starijima u obitelji i u školi

Komunikaciju s vršnjacima, prijateljima, bližnjima, starijima u obitelji i školi učenici fokus-grupe istaknuli su kao važnu jer s osobom koja ima problem treba razgovarati više o tome što je muči, o problemima, o čemu razmišlja.

Ja bih htio reći svoje mišljenje općenito što se tiče bilo koje ovisnosti, mislim da je najbitnija komunikacija. Puno komunikacije. S vršnjacima, njegovim prijateljima ili nekim bližnjim. Mislim da treba više pričati s tom osobom, što ga muči, o problemima, o čemu razmišlja.

Pa možda komunikacija sa starijima, starijima u obitelji i u školi.

2.5.4. Rasprava

Promatrajući kroz diskurs logopedagogije, učenici postaju sukreatori promjena, a kroz diskurs Freirerove kritičke pedagogije učenici postaju sukreatori planiranja kurikuluma jer su aktivno uključeni u odabir sadržaja obrazovanja (Mahmoudi i sur., 2014). Kao što Freire ističe da učitelji trebaju biti svjesni da dolaze u školu ne samo poučavati nego i učiti, učiti u dijalogu s učenicima (Freire, 2002), i voditeljica se ovog istraživanja tijekom istraživanja suočila sa situacijama u kojima je i ona učila od učenika. U dijalogu su učenici u fokus-grupi voditeljici istraživanja predložili da *online* anketnim upitnikom ispita ostale učenike škole koje bi teme oni predložili za pedagošku radionicu.

U ovom istraživanju došlo se do rezultata koji korespondiraju s rezultatima dobivenim u istraživanju autorice Ignaszewski. Rezultati njezina istraživanja govore u prilog tomu da zlouporaba sredstava ovisnosti dovodi do zdravstvenih poteškoća, čak i do smrtnog ishoda. Osim navedenih posljedica, posljedice zlouporabe sredstava ovisnosti na fizičko zdravlje, također mogu biti na duhovno zdravlje, emocionalnu dobrobit, probleme s kriminalnim posljedicama, nasiljem, obiteljskim i drugim vezama (Ignaszewski, 2021).

U istraživanju autorice Kero učenici su kao mogućnost za promjenu napravili videoizložbu i osmislili *online* druženje u okviru *online* kluba (Kero, 2022). Promjena koja se dogodila zahvaljujući ovom istraživanju jest da su se na prijedlog učenika iz fokus-grupe počele u školi održavati pedagoške radionice koje održava voditeljica istraživanja (pedagoginja) sa zainteresiranim učenicima različitih razrednih odjela škole o temama koje su predložili učenici. Učenici su voditeljici istraživanja sami predložili kako će doznati koje teme interesiraju njihove vršnjake. Voditeljica je na prijedlog učenika iz fokus-grupe provela u školi *online* anketni upitnik za učenike škole. U *online* anketnom upitniku zainteresirani su učenici imali mogućnost dati prijedloge tema za održavanje pedagoških radionica. Nakon što su čuli transkript razgovora u fokus-grupi i rezultate anketnog *online* upitnika ostalih učenika škole, u zajedničkom dijalogu učenika iz fokus-grupe i voditeljice istraživanja odabrane su teme za pedagoške radionice: mentalno zdravlje, samopoštovanje i samopouzdanje. Tijekom *peer* rasprave u kojoj su vršnjaci ravnopravni, učenici potiču učenike na stvaranje novog znanja (Tulis, Goldstone, 2020). Voditeljica istraživanja održala je zajedničku pedagošku radionicu za zainteresirane učenike s temama koje su odabrali. Učenici su međusobno osnaživali jedni druge i bili jedni drugima podrška, vodili dijalog i razmjenjivali ideje o tome što njima pomaže u očuvanju mentalnog zdravlja, samopoštovanju i samopouzdanju. Jedni su drugima bili podrška i učili jedni od drugih. Ovim istraživanjem učenicima se dala mogućnost da se njihov glas čuje pri donošenju promjena u obrazovnim sadržajima iz područja preventivnih aktivnosti. Učenici mogu biti aktivni sukreatori promjena, njihov glas i njihove

odluke važne u suočavanju s odgojno-obrazovnim izazovima i donošenju promjena koje žele vidjeti u svojoj odgojno-obrazovnoj ustanovi.

3. Zaključak

Cilj ovog rada bio je prikazati logopedagogiju, odnosno logoterapiju u odgoju i obrazovanju kao odgovor na odgojno-obrazovne izazove odgojno-obrazovnih ustanova (Štengl, 2005; Ilišin, Spajić Vrkaš, 2017; Velički, Velički, 2018; Plaza Leutar, 2020). S učenicima u fokus-grupi provedeno je participativno akcijsko istraživanje u kojem su učenici sami odabrali temu i metodu istraživanja *photovoice* (Wang, Buris, 1997; Wang, 2008; Kero, 2022). Tema istraživanja bila je iz područja preventivnih aktivnosti, a podteme koje su zajedno dogovorili s voditeljicom istraživanja bile su: uzroci i posljedice uzimanja sredstava ovisnosti, te mogućnosti promjene. Učenici su kroz međusobni dijalog i dijalog s voditeljicom istraživanja postigli da se čuje njihov glas o problemima njihovih vršnjaka. Pri tome su bili sukreatori promjena, naučili su da su za svoje izbore odgovorni, te su imali prilike iskusiti da pred izazovima nisu nemoćni, a to su sve neke od temeljnih postavki logoterapije u odgoju i obrazovanju, odnosno logopedagogije (Štengl, 2005; Velički, Velički, 2018). Gledajući kroz diskurs kritičke pedagogije, učenici su u participativnome akcijskom istraživanju putem dijaloga s voditeljicom istraživanja pokrenuli promjenu predloživši nove obrazovne kurikulumске sadržaje, stvarali nova znanja, kroz dijalog ravnopravno učili u *peer* skupini, a ujedno je i voditeljica istraživanja učila od njih (Freire, 2002; Zembylas, 2013). Svrha je ovog rada potaknuti i druge odgojno-obrazovne djelatnike na primjenu logopedagogije, odnosno logoterapije u odgoju i obrazovanju kao odgovor na odgojno-obrazovne izazove odgojno-obrazovnih ustanova, te na primjenu Freirove kritičke pedagogije u pokretanju promjena koje učenici žele.

Naposljetku, treba istaknuti ono najvažnije, ovog rada ne bi bilo bez dobrovoljnog sudjelovanja osmero učenika u istraživanju koji su, sa žarom da se njihov glas čuje, predano, odgovorno i angažirano pristupili pokretanju promjena, učili jedni druge i jedni od drugih (i voditeljicu istraživanja), na čemu im neizmjerena hvala.

4. Literatura

1. Ajduković, M., Keresteš, G. (ur.) (2020). *Etički kodeks istraživanja s djecom*. https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/NEPID/Eti%C4%8Dki%20kodeks%20istra%C5%BEivanja%20s%20djecom_%20revidirana%20verzija%202020.pdf, Posjećeno 12. rujna 2023.
2. Alhasani, M., Alkhawaji, A., Orji, R. (2022). Mental Health and Time Management Behavior among Students During COVID-19 Pandemic: Towards Persuasive Technology Design. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 2022 (1), Article ID 7376748. <https://doi.org/10.1155/2022/7376748>, Posjećeno 27. kolovoza 2023.
3. Brassai, L., Piko, B. F., Steger, M. F. (2011). Meaning in Life: Is It a Protective Factor for Adolescents' Psychological Health?. *Int. J. Behav. Med.* 18, 44–51. <https://doi.org/10.1007/s12529-010-9089-6>, Posjećeno 23. kolovoza 2023.
4. Checkoway, B., Gutierrez, L. M. (2008). Youth Participation and Community Change An Introduction. *Journal of Community Practice* 14 (1-2). 1–9. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1300/J125v14n01_01, Posjećeno 10. rujna 2023.
5. Checkoway, B. (2011). What is youth participation? *Children and Youth Services Review* 33 (2). 340–345. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.09.017>, Posjećeno 10. rujna 2023.
6. Decuyper, M., Grimaldi, E., & Landri, P. (2021). Introduction: Critical studies of digital education platforms. *Critical Studies in Education*, 62 (1), 1–16. <https://doi.org/10.1080/17508487.2020.1866050>, Posjećeno 3. rujna 2023.
7. Drljača, M. D. (2020). Constructivist learning theory and logopedagogy in arts education. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 22 (Sp. Ed. 1), 181–202.
8. Frankl, E. V. (2015). Čovjekovo traganje za smislom. Zagreb: Planetopija.
9. Freire, P. (2002). *Pedagogija obespravljenih*. Zagreb: Odras – Održivi razvoj zajednice.
10. Ignaszewski, M. J. (2021). The epidemiology of drug abuse. *The Journal of Clinical Pharmacology* 2021, 61 (S2), 10–17. <https://doi.org/10.1002/jcph.1937>, Posjećeno 9. rujna 2023.
11. Ilišin, V., Spajić Vrkaš, V. (Ur.) (2017). *Generacija osujećenih: mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*. Biblioteka Znanost i društvo (40). Institut za društvena istraživanja. Zagreb. <http://idiprints.knjiznica.idi.hr/id/eprint/792>, Posjećeno 10. rujna 2023.
12. Jong, E. M., Ziegler, N., Schippers, M. C. (2020). From Shattered Goals to Meaning in Life: Life Crafting in Times of the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Psychology* 11, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.577708>, Posjećeno 2. rujna 2023.
13. Kero, A. (2022). Participativno akcijsko istraživanje u školi – upotreba metode photovoice. *Odgojno-obrazovne teme*, 5 (83), 1–107. <https://doi.org/10.53577/ooot.5.1.5>, Posjećeno 26. kolovoza 2023.
14. Kolak, A., Markić, I., Horvat, Z., Klemencić, M., Stojanac, M. (2021). When the Parent Becomes the Teacher - Attitudes on Distance Learning in the Time of “Corona-Teaching” from Parents’ Perspective. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 20 (1), 85–94. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1290856>, Posjećeno 2. rujna 2023.
15. Layman, H. M., Thorisdottir, I. E., Halldorsdottir, T. i sur. (2022). Substance Use Among Youth During the COVID19- Pandemic: a Systematic Review. *Curr Psychiatry*

- Rep 24, 307–324. <https://doi.org/10.1007/s11920-022-01338-z>, Posjećeno 19. kolovoza 2023.
16. Mahmoudi, A., Khoshnood, A., & Babaei, A. (2014). Paulo Freire Critical Pedagogy and its Implications in Curriculum Planning. *Journal of Education and Practice*, 5, 86–92. https://www.semanticscholar.org/paper/Paulo-Freire-Critical-Pedagogy-and-its-Implications-Mahmoudi-Khoshnood/ba7fdef4339f352b716de87c3127c5708bdfa515?utm_source=direct_link, Posjećeno 13. rujna 2023.
 17. Pahljina, C. (2019). *Utjecaj logopedagoške edukacije učitelja na doživljaj profesionalnoga identiteta, profesionalno i osobno zadovoljstvo te na smisao života i poziva*. Doktorski rad. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
 18. Plaza Leutar, M. (2020). Odgoj kao izazov i ponuda smisla – povijest, perspektive i logoterapija. *Napredak*, 161 (410–391), (4-3). <https://hrcak.srce.hr/249645>, Posjećeno 2. rujna 2023.
 19. Plaza Leutar, M. i Filipović, A. T. (2022). An Analysis and Comparison of Unjustified Absences of Pupils from Classes in Catholic and Public Grammar Schools in Croatia – Towards the Perspective of Logopedagogy. *Bogoslovska smotra*, 92 (253), (2–254). <https://doi.org/10.53745/bs.92.2.3>, Posjećeno 12. rujna 2023.
 20. Roholt, R. V. (2011). Su-kreativno istraživanje: Demokratizacija participativnog istraživanja i evaluacije sa mladima. U: Bužinkić, E. i Rajković, M. (Ur.): *Fokus: Mladi*, Zagreb, Mreža mladih Hrvatske: 94–103. https://www.mmh.hr/uploads/publication/pdf/69/2011._-_Fokus-mladi.pdf, Posjećeno 25. kolovoza 2023.
 21. Štengl, I. (2005). Odgajanje senzibilnosti za pitanje smisla doprinos misli V. E. Frankl-a smjernicama odgajanja. *Metodički ogledi*, 12 (1), 25–54. <https://hrcak.srce.hr/2393>, Posjećeno 2. rujna 2023.
 22. Terry-McElrath, Y. M., O'Malley, P. M., Johnston, L. D. (2014). Alcohol and marijuana use patterns associated with unsafe driving among US high school seniors: High use frequency, concurrent use, and simultaneous use. *Journal of studies on alcohol and drugs*, 75 (3), 378–389. <https://www.jsad.com/doi/abs/10.15288/jsad.2014.75.378>, Posjećeno 10. rujna 2023.
 23. Tønnessen, S. H., Ness, O., Klevan, T. G. (2023), Co-Exploring Meaning in Everyday Life for People in Mental Health Recovery: A Photovoice Study. *The Qualitative Report*, 28 (4): 1070–1095. <https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol28/iss4/8>, Posjećeno 26. kolovoza 2023.
 24. Tullis, J. G., Goldstone, R. L. (2020). Why does peer instruction benefit student learning?. *Cognitive Research: Principles and Implications* 5, 15 <https://doi.org/10.1186/s41235-020-00218-5>, Posjećeno 13. rujna 2023.
 25. Velički, V., Velički, D. (2018). Logoterapija u odgoju i obrazovanju – terminološko određenje i sadržajne smjernice. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 16 (2), 333–347. <https://doi.org/10.31192/np.16.2.8>, Posjećeno 12. rujna 2023.
 26. Wang, C., Burris, M. A. (1997). Photovoice: Concept, methodology, and use for participatory needs assessment. *Health Education & Behavior*, 24 (3), 369–387. <https://doi.org/10.1177/109019819702400309>, Posjećeno 3. rujna 2023.
 27. Wang, C. C. (2008). Youth Participation in Photovoice as a Strategy for Community Change. *Journal of Community Practice* 14 (1-2), 147–161.

28. Zembylas, M. (2013). Critical pedagogy and emotion: working through 'troubled knowledge' in posttraumatic contexts. *Critical Studies in Education*, 54, 176–189.

LOGOPEDAGOGY AS A RESPONSE TO THE EDUCATIONAL CHALLENGES OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract

The paper reflects on how logopedagogy (logotherapy in education), can help make students aware that they are not powerless in the face of educational challenges. They have the possibility of choice in making decisions, responsibility, that life calls them to find meaning in every life situation and to be co-creators of change. The aim of this paper is to present the participatory action research conducted in the Ekonomska, trgovačka i ugostiteljska škola. Students and research leader chose the research topic (prevention of substance abuse) and the research method (photovoice). The responsibility of the students was to prepare photos that were an incentive for the students to dialogue about the topic of research in a focus-group of eight high school graduates from various professions. The results show that the students cited the following as causes of substance abuse: peer pressure, emotional or mental health difficulties, family violence, curiosity. The consequences of substance abuse were: health problems, physical injuries or disability, death, family/relationship destruction, family violence, loss of good family relationships, material damage, criminal acts, police action. As a proposal for action-change, the students, in critical reflection and mutual dialogue with the other students of the focus-group and in the dialogue of the students with the research leader, suggested that it would help them to discuss a topic of interest to them in pedagogical workshops with their peers from other classes (mental health, self-confidence and self-esteem), community support, personal responsibility, communication. With this research, students were given the opportunity to have their voice heard when making changes in educational contents in the field of preventive activities. By placing students in the position of co-creators, we open the door to logopedagogy as a response to educational challenges.

Keywords: co-creator, decision-making, photovoice